

Előfizetési ár:
 Helyben házhoz hordva és vi-
 dékre postai megküldéssel:
 Egész évre 6 frt — kr.
 Fél évre 3 „ — „
 Negyed évre 1 „ — „
Egyes szám ára 6 kr.

Hirdetéseket
 Ofcsón közlünk. — Kinestári bé-
 lyegdíj minden hirdetésért 30 kr.

Nyílt-tér minden sor 20 kr.

ŐRÁLLÓ

Politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap.

Megjelen hetenként kétszer, u. m.: szerdán és szombaton.

Szerkesztőség:
 hova a lap szellemi részét illető
 közlemények küldendők:
Debrecen, Kis-Csapó-utca 388

Kiadóhivatal:
 hová az előfizetési pénzek, hir-
 detési kéziratok s díjak és a lap
 szétküldésére vonatkozó felszólá-
 mlások intézendők:
Debrecen, Kis-Csapó-utca 388

Kéziratokat nem adunk vissza.
 Bérmentelen levelet nem fogadunk el.

Főmunkatársak:
Üsegey Gusztáv és Dr. Masznyik Endre.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos:
Dr. BARTHA BÉLA.

Szerkesztőtárs:
S. SZABÓ JÓZSEF.

Az evang. egyetemes gyűlésről.

II.

Október 13.

Ismételjük, hogy Zelenka püspök urnak igaza van, midőn az 1848: XX. t.-c. végrehajtását kéri vagy inkább követeli.

Azonban úgy hiszem, hogy Zelenka püspök ur is érzi és tudja, hogy a mit az előbbi kormányok nemcsak hogy keresztül vinni nem tudtak, de komolyan meg se kíséreltek, azt a jelenlegi kormány se képes azonnal teljesíteni.

Senki se tagadhatja, hogy jóakaratu, hazafias, és a protestáns érdekek iránt méltányos kormányunk van.

Soha se volt még kormány, melynek annyi rosszakarattal és annyi nehézséggel kellett volna megküzdenie, mint ennek.

Könnyebb reformokat proklamálni, mint azokat megvalósítani.

A nehéz munka a jelenlegi kormányra nehezedett, — azért ne nehezteljenek mi protestánsok ezen kormány helyzetét.*]

Eltekintve most a kormány többi tagjaitól, — csak a vallás- és közoktatási miniszterről szölok, és arról mindenki meggyőződhetik, hogy Wlassics Gyula hivatása magaslatán álló, mély kötelességérzettel bíró, nagy tehetségű kormányfő, ki mint ember is tisztelget és bizalmat érdemel.

Mi protestánsok nem mondhatunk le az 1848: XX. t.-c. megvalósításáról, de egyelőre meg kell nyugodnunk abban, hogy az állami dotáció felemeltessék.

Addig is, míg az 1848: XX. t.-cikk végrehajtatik, — tegyük meg kötelességünket.

Önkormányzatot áldozatkészség nélkül fenntartani nem lehet.

A protestáns önkormányzatot és a protestantizmust eddig is a hivek hitbuzgósága és áldozatkészsége tartotta fenn.

Igaza van egyetemes felügyelőnk, báró Prónay Dezsőnek, hogy ha mindent az államtól várunk, megszűnik egyházunk függetlensége. s állami gyámság alá kerül.

Kívánatos azonban, hogy a kormány az államsegély mikénti felosztása körül ne kösse meg a protestáns felekezetek kezét.

Ideje volna, hogy a kormány tan-

rendszere, tanügyi politikája által ne nehezítse meg a felekezeti iskolák fenntartását.

Valóban különös jelenség az, hogy a tanárok a hetenkénti 15—17 órát sokalják, míg az állami hivatalnokok s bírák hivataloskodási ideje hetenkint 45 órára terjed, idegfeszítő munka és nagy felelősség mellett.*)

Veszélyes jelenség az, hogy nálunk mindenki kevés munka mellett nagy fizetést igényel.

Hát gondol-e valaki a szegény magyar földműves helyzetével!?

Nekünk protestánsoknak kötelességünk lelkészeink s egyes szegényebb gyülekezeteink helyzetén segíteni.

Ne kösse meg azért a kormány az egyetemes gyűlés és a kerületek kezét az állami dotáció mikénti felhasználása körül.

Az állam ne pazaroljon százezereket ménlovakra és luksuriózus kiadásokra, ne építtessen palotákat, ne dédelgesse a fővárost a vidékek és minden más érdekek rovására.

Vajjon nem elkárhoztatandó eljárás-e az, hogy midőn a parlamentarizmus színvonala napról-napra alább száll, akkor a parlament épületére 15 millió forintot ad ki azon ország, mely nem tudja beváltani az állami tisztviselőknél, törvénybe iktatott ígérteit?!

A tizenöt milliárd egyharmada elég lett volna a két evangélikus egyház mindenemű igényeinek kielégítésére.

De a fővárosi sajtó néma — egykettő kivételével — a protestáns jogos érdekekkel szemben, ellenben kívánja a színházak szaporítását.

Róma hanyatlása korszakát a színházak szaporodása jellemzi.

Az elpuhult népnek a császárok kenyeret és cirkszt adtak az elrabolt szabadság helyébe; a mámorba merült tömeg nem érezte a zsarnok ostorának suhintását, a midőn eltompult idegeit a szini előadások meztelensége villanyozta fel.

Míg Rómának hazát, szabadságot-szerető hős férfiai s tisztas anyái voltak, addig az egyszerű házak a köztársasági erények templomai voltak, míg az erkölcsök aláhanyatlásával a templomok, a paloták undok bünök barlangjaivá váltak.

*) E pontban határozottan téved érdemes munkatársunk. Rá lehet a tanároknak több órát is kényszeríteni, de az túlterhelés lesz, a minék a tanítás színvonala adja meg az árat. S a magyar tanári kar igen sokat dolgozik, mert ma, a tanítás mellett, neki kell, a tiszteletreméltó kivételektől eltekintve, a magyar tudományos irodalmat megteremteni, s csekély fizetéséből pártolásával fenn is tartani. Nem a tanároknak van sok fizetésük, hanem némely más osztályoknak, pl. lelkészeknek, tanítóknak kevés. Szerk.

A 40-es évek szellemóriásai, a nagy eszmék bajnokai nálunk szerény teremben vívták a harcot a haza jogai mellett, — s most midőn a parlamenti illem, a szabad szellem ellenében annyi vétség követetik el, tizenöt milliós palota épül, hogy ne a magyar géniusz, hanem a hiúság leljen kielégítést!

Szegény protestáns lelkészeink, te küzdő és a nemzet jogaiért annyit szenvedett protestantizmus! és ti az állam munkásai, tegyetek le a reményről! A dicső nép, mely tanult izzadni, hősi babérért küzdeni, névben él csak, tettben nincs jelen, hanem rak palotát heverő helyének!

Midőn a nemzeti szellem elsötétül, akkor a magyar állam, illetve a nemzet reakcionárius elemei előtt a puritanizmushoz hajló protestantizmus soha se volt kedves.

A sötétség soha se szerette a világgosságot.

Tehát legyünk tisztában a helyzettel, ne a kormányt okoljuk mindenért, — ne attól várjunk mindent.

Oly parlament mellett, mely október 9-én, midőn 42 millió befektetésről volt szó, alig volt határozatképes — s a több rendbeli törvényjavaslatokat, melyek 42 millió kiadásokról szólottak, majdnem vita nélkül elfogadta, de a csendőr fekete-sárga kardbojtja felett*) órákig elvitáztott — nagy dolgokat nehéz egy kormány-
 ank kivinni.

Ily viszonyok között a két evangélikus egyház vezérferfiainak és mindazoknak, a kik a protestantizmus sorsával törődnek, kötelességüket teljesíteniök kell.

Vezérferfiainknak a lehető legszorosabb összeköttetést kell fentartaniok azokkal, a kik az evangélikus egyház szolgálatában állanak.

A protestáns közönség és lelkészi karunk jól figyelje meg egyetemes felügyelőnk, báró Prónay szavait.

„Nem a biboros főpapoktól, hanem a misericordiánus barátoktól féltem én a protestantizmust“

És igaza van báró Prónaynak. A keresztényiség főjellemlvonása a lemondani tudás, — és a szegénység elviselni tudása.**)

A katholicizmust nem a pápák, nem a gazdagon dotált püspökök, hanem az egyszerű szerzetesek terjesztették el.

Nagy erő van abban, a ki szegény úgy tud lenni, hogy az vigaszt ad lelkének s nem vágyódik a gazdagság és a csillogó külsőség után.

*) Fontos — nemzet-jelvény — volt annak a vitának a tartalma. Korrektor.

**) Próbálják csak, a kik még nem viselték a szegénységet. Korrektor.

A nép lelkének mélyében van a hit gyöngye, — a lelki buvár oda hatol le s fölhozza a föld színére, s nem magának tartja meg, hanem átadja a világnak, hogy az gazdagodjék általa.

Istenem! mily hódító erő van az evangélikus egyházakban, ha azt minden lelkészünk s minden számottevő emberünk átértene s annak szolgálatába állana!

Hisz' az ember szabadságra hivatott, — a rabszolgában is feltámad a szabadság utáni vágy, — melyik egyház hirdeti a lelki szabadságot, a krisztusi demokráciát oly igazán, mint a protestantizmus?! Egy se!

Azért jogaink hangoztatása mellett ne feledkezzünk meg kötelességeinkről.

Első sorban önmagunkra támaszkodjunk, papságunk ne csak fizetésért, hanem lelke nemes sugallatát követve teljesítse kötelességét, s testesítse meg az élő hitet.

Ne hagyja soha magára a népet, éljen ezzel és ezért!

És a jelenkor czudar anyagisága között mutassa meg, hogy ő a valódi keresztényen papság, s hatalma nem az anyagiságban, hanem a szellemiekben van.

Ha egyházunk férfiai a hit erejével, s az igaz férfiak bátorságával bírnak, akkor a protestantizmus jövőben is a magyar nemzet ereje és vezérlő szelleme leendő, s jogainkat kivívjuk.

Andorka Gyula.

Közélet.

Kolozsvári levelek.

I.

1895. október 17.

Csendes minden, — elmúltak a királylátogatás tündérmesébe illő napjai s ha ekkor Erdélyország kincses városa nyugalomból fel-

zavart hangyabolyhoz volt hasonló, ugy jelenlegi állapotában csendesség dolgában alig eshetnének kifogás alá. — Az arisztokrata világ csakugy elkülöníti magát a polgári köröktől, mint régen s a jó erdélyi főváros szép hölgyei csak olyan vigan csillogtatják gukkereiket a páholyokból a nemzeti színházban, mint az azelőtti időkben.

Szóval Mátyás király szülővárosa ismét csak a sablonos, régi város, melyben, mint másutt, a polgári házasság is csakugy életbe lépett az emlékezetes október elsején, s azóta ugyan ám meggyült a baja az anya-könyvvezető uraknak. . . . A régi, a hajdani fényes város csak néha-néha bontakozik ki avatag emlékeiből, mikor a társaséletnek egy-egy impozánsabb megnyilatkozása kissé gyorsabb pezsgésbe hozza az erdélyi társadalom vérét. A tudományos és irodalmi élet csak a kellő alkalomra vár, hogy újból megmutassa szunnyadozó erejét. Ilyen alkalom lesz többek közt az a gyűlés, melyet az Erdélyi Irodalmi Társaság rendez *Kuun Géza* gróf elnöklete alatt e hó 20-án. — Az E. M. K. E. palotája még mind-edig eléggé zajtalan.

Hogy az október eleji eseményre tereljem újból a gondolatot: az első polgári házasság kincses Kolozsvárott október 8-án ment végbe a városház közgyűlési termében, a városi közönség rendkívüli érdeklődése mellett. *Tamási Péter* nagybirtokos kelt egybe *Tauffer Margit* kisasszonnyal, kikhez dr. *Nagy Mór* állami anyakönyvvezető intézett szép beszédet. E beszédnek egy pár pontját, mely fölött, — mellesken megjegyezve, — az „Erdélyi Napló”-ban kisebb polémia indult meg, jónak látom az „Öröllő” t. olvasóival is közölni. — A vitás részlet a következő: „. . . az állami öntudat nem takarhatja az *emberi öntudatot*, a polgári szerződés nem felejtetheti el a szellemi szövetekezést. — Ennek az örök gondolatnak ki kell tűnnie, mint a szobor idomáinak a lepel alól. Apolni kell az emberi öntudatot, mert az Istenhez emel, vallásossá tesz. . . . A szerelem boldogságának dalával menjenek innen át az Ur templomába, hogy miután polgári kötelességüknek itt eleget tettek, ott vallási kötelességeiknek is megfeleljenek. — Mutassák be a szeretet Istenének áldozatul a legszentebb emberi érzést és fogadalmat a *lelkek rökent pásztor*a előtt. Föl, föl az Ur templomába!” — Hasonlóképp megtámadta az „Erdélyi Napló”

Bíró Béla apátplébános szintén e napon tartott beszédének következő mondatát: „A polgári hatóság előtt bármily pompával történt is a házasság megkötése, az a házasság szentségét még nem foglalja magában, hanem *egyszerű polgári szerződés, a minőt bármikor lehet kötni*. Ennélfogva *most lesz házassággá a szövetség*, a midőn itt, az Ur színe előtt megkötik azt.” — A mint látható, az anyakönyvvezető és a plébános ur még a kezdet nehézségeivel küzdenek a *kijelentésekben* az u aera küszöbén; a sajtó pedig sovár szemekkel ellenőrzi, hogy ha már „új rend” van, hát legyen — új rend! . . .

A *Szász Domokos* főpásztori körlevelét, mely az erdélyi ev. ref. egyházkerület összes híveihöz az okt. 1-én életbe lépett három törvény dolgában lett kibocsátva: október 6-án olvasták fel az összes templomokban. E körlevél teljesen elének tárja az 1894: XXXI—XXXIII. t. cikkeket gyakorlati hasznát és jelentőségét. A *stóla* kérdéséről így szól: „Az új törvények életbeléptetése folytán a híveknek az esketéseket, templomi hirdetéseket a stóla fizetésének kötelezettsége megszűnik. De figyelmeztetlek titeket *Krisztus Urunknak* eme szavaira: „mélto a munkás az ő jutalmára” (Luk. X. 7), s arra, hogy még a hajdankorban is így szólt a próféta: „Jaj annak, ki az ő felbarátjával ingyen szolgált a munkája bérét neki meg nem adja.” (Jer. XXII. 3.) — E részletet azért emeltem ki a többi közül, mert ez teljesen kifejező és tapintatos nyilvánítása annak, hogy az új törvénynek is tökéletesen elég legyen téve, de azért a papok se legyenek egészen megfosztva a nem egyszer igen szépen jövedelmező stóla élvezetétől.

Az ev. ref. theol. fakultásnak, — a melyről a multkoriban már tudósítottam önöket — mint már említettem is, — nov. 3-án d. e. 11 óra-kor lesz a felavatási ünnepélye. A teljesen modern izléssel és az egészségügyi kívánalmaknak megfelelőleg berendezett intézetben amerikai gyorsasággal folynak az előkészületek, hogy az egyetemes ref. egyház konventjének tagjait illendőképen fogadhassa. — A pazarul, költséget nem kímélve ékített nagy díszteremben, — hol a felavatási ünnepély végbe fog menni, — a díszítők és az asztalosok munkája befejezéséhez közeledik; a lépesóház fes-

T Á R C A.

A bosnyák emlék.

Novella.

Irtá: CSENGEY GUSZTÁV.

Egy misantrop naplójából.

III.

Ez már mégis sok!

Hát kiakarnak ezek vexálni engem ebből a lakásból? Most meg már olyan átkozott esendőség van, hogy még a dongó légy repülését is meghallom, behallatszik a gangról az ajtón át. Csak már legalább egy kukkot hallanék, egy kis emberi hangot. Hisz nem akartam én sirboltna költözni!

Hogy lehet már az egyik szélsőségből így a másikba menni — nem is menni, hanem ugrani. Az előtt még álomban is csupa körösi lány táncolt körül, szemem közé kacsingatva, csúfondáros arefintorgatások közben dalolva, vihogva; most meg már csupa kísértetekről álmodom; hosszu négyzeglletes ábrázattal vonulnak el ágyam előtt, mint *Karaffa* eperjesi martyrjai. Egynémelyiknek csakugyan hóna alatt van a feje. Csak nem a bosnyák vitézek látogatnak, akiket vagy pisztolyommal, vagy kardommal itt-ott a prófétához jutni segitettem? — No még csak az kellene, hogy látogatónak járjanak hozzám a bosnyák elesettek lelkei. Elég nekem vesződni a magam kísértetével, aki valaha jegyesemnek vallotta magát s utóbb kinevetett.

Örökké üldöz az emléke.

Nem akarok kísértetekről álmodni, se hűtlen jegyesekről, se bosnyák üdvözültekről.

Ha már két rossz közül kell választanom, inkább a körösi lányokat választom: azok is csúfolódnak ugyan és a plezuromat fixirozzák, de legalább nem tartozunk egymásnak semmivel; nem törődöm velük, akár tetszik nekik a plezurom, akár nem. Aztán ha jól meggondolom, ez a rajzmintaképi lány nem is játszik oly rosszul; játszhatnék rosszabbul is. Érték egy kicsit hozzá. Magam is kalapáltam valaha a zongorán, sőt egy-kétszer concertista is voltam.

No hát inkább a körösi lány trilláit halljam, mint azt, hogy semmit se hallok: épen semmit se hallani, az mégis borzasztó.

De hát mi az oka ennek?

Valami okának csak kell lenni. Ekkorát csak nem ugrik senki hiába!

Talán beteg valaki?

Még csak az kellene, hogy valami nyavalya fészkelje be magát a házban! Akkor csakugyan megszököm. Eléggé megundorodtam a betegségtől Boszniában, láttam ott mindenféle fajtat, hevertem is az ispotályban hetekig; nem kérek belőle.

Hátha az a phidiászi szépség-mustra betegedett meg?

Ejnye! ezt mégis szeretném tudni.

Tegnap este épen cukrot vágtam a theámhoz, olyan zörgést csináltam, hogy majd kiszaladtam tőle magam is. És ha az az eleven szimmetria csakugyan beteg, engem ugyan goromba fickónak tarthat!

Ezt nem hagyhatom magamon száradni. Ez igazságtalanság tőle. Hisz nem tudtam, hogy beteg; hogy tehet fel rólam ilyen gyöngédtelességet? — Soha sem voltam gyöngédtelen. Gorombáskodni is csak magammal szoktam,

igyi papiroson. Valaha pedig gavallér voltam a szó igazibb értelmében.

De hát hogy adjam tudtára annak a madonna-modellnek, hogy nem tudtam semmit betegségről? Pedig ennek kell betegnek lennie, mert különben az öreg táti nem lenne ilyen csendes már napok óta. Azelőtt mindig megtudtam, mikor jött, olyan lármásan, hahotázva rontott be hozzájuk, most meg olyan csendes a jövése, menése, hogy nem tudom észrevenni. Pedig beszélnem kell vele, mert az a tejbőrű murillo-szent szörnyen kezd nyugtalanítani. Kiállhatatlan állapot! — Nem tudok tanulni miatta. De hát hogy lessem meg az öregot, mikor nincs ablakom a folyosóra? — Bemennek talán hozzájuk valami ürügy alatt? De micsoda ürügyöt rántsak elő? hisz azóta, hogy kibéreltem a lakást, egyszersem voltam náluk.

De hisz az öreg úr meghitt egyszer s mindenkorra! — Meghitt! — Persze, használ is az valamit nekem! — Hisz tudhatom, hogy elhatároztam, hogy el nem fogadom. Tudhatom! de ő, hisz ő, azt nem tudják. . . . Gondol is valaki az én nyugtalanságommal? . . .

Hah! . . . köhögés . . . konyhaajtajuk halkan nyílik . . . az öreg úr megy ki . . . Meg kell tudnom, beteg-e az a festő-minta?

IV.

No én ugyan megjártam!

Átkozott köhögés — az ugyan rászédett!

Ott hagytam el a naplóm, mikor kirohantam. Nagyon szeretném, ha nem rohantam volna ki; most nem kellene ezt a bolond jelenetet naplómbe írni.

Biz az megtörtént.

Kirohantam s egyenesen a szomszéd ajtó-nak, hogy az öreg urat elcsipjem a folyosón.

gyűjtemények, akad. ösztöndíj-alapítványok, segély- és jutalom-alapok állapotáról, a pályázatok eredményéről, a többféle vizsgálati bizottságok működéséről, az ifjuság egyleti életéről s mindarról, a mi az ifjuság erkölcsi és kulturális haladásával egybefügg. — Az értesítőnek ezen részét dr. Óreg János akad. igazgató állította össze.

A főgimnázium értesítője az egészben a legbővebb s egymaga 574 lapra terjed. — Nem akarunk émelegzők lenni, de ki kell jelentenünk, hogy a közös értesítőnek ez a része minden dicsőre, sőt magasztalásra érdemes, s az a 9 tanár, a kiknek buzgalma folytán az létrejött, feladatát — tekintve a roppant anyag-halmazt — fényes sikerrel oldotta meg. Föltétlen elismerés illeti Dóczy Imre igazgatót, a ki azonkívül, hogy egymaga írta a nagy műnek egy negyed részét, az egészet elrendezte, egyöntetűvé tette, s a sok munkatárs szétszórta közleményeit ügyesen összekapcsolta, úgy hogy a történeti folytonosságban sehol hiány nincsen. — Az értesítő nem kíván az egész kollégium köntösében tetszelegni, ez ellen a munkatársak egyértelműleg tiltakoznak (11., 141., 172., 182. l.), de mert a főiskola tanszakait a mulban el nem különítették, kénytelen volt egyben-másban az egész kollégium történetére kiterjeszkedni.

Mindjárt az első közleményben Géresi Kálmán a kollégium külső történetét vázolja 1848-ig. Éles szemmel keresi fel s rajzolja a főbb eseményeket minden fontos elemndva s minden lényegtelen mellőzve. Műve az, a minek lennie kell: história dióhéjban. — Sinka Sándor a gimnáziumi oktatásügy történetét tárgyalja 1848-ig. Széles mező s épen mert az adatok egy egységes főiskoláról szólnak, elkülönítése nélkül az alsó-, közép- és felsőfoku iskolázatásnak, e nagy mezőn összeszedni a szorosán középkolára vonatkozó dolgokat, sokszorosan nehéz és fárasztó munka. — Sinka Sándornak sikerült, úgy hogy dolgozatából, a mennyire csak lehet, tiszta képelt alkothatunk magunknak a gimnázium koronkénti fejlődéséről. — S ha hozzávesszük még dolgozatának igazán bravuros beszédét és világos előadását, méltó elismeréssel kell neki adoznunk.

Géresi Kálmán írta meg az 1848. előtti iskolai életet, vonzóan, történeti igazsággal, de az ifjuságot egyes kihágásaiért jóakarattal expiálva. — Különbben is az esetleges vad manierek (Bessenyei kifejezése a pataki ifjuság kihágásairól) egyfelől a kor szellemében, másfelől az ifjak lobbanékony természetében lelik magyarázatukat. — Géresi a debreceni kollégiumi ifjuságról az ő szerencsés tollával a mily hü, épolj kedves képet fest. — Debrecen egyik speciálításáról, a híres rézmetsző diákokról Dóczy Imre emlékezik meg kimerítően, alaposan, a hogy ő irni szokott. — A kollégium 1848 előtti tanárait dr. Gulyás István mutatja be s rövid bevezetés után husznak az életrajzát közli, megemlítve röviden irodalmi működésüket is; — nem feleli a főszempontot, hogy t. i. a gimn. oktatásügy körébe tartozó működésüket s az abba vágó irodalmi műveiket állítsa előtérbe, ily módon nem egyet eddig ismeretlen oldalról ismert meg. — Közleményéhez csatlakozik a tanárok teljes névsora. — A publicus praeceptor intezményt Sinka Sándor tárgyalja s közli egyuttal a publicus praeceptorok névsorát 1728-tól az intézmény fennállásáig, 1853-ig. E névsor a gimn. tanügy témérdek munkását tünteti fel s igen sok nevezetes ember életét gazdagítja egy-egy adattal. Összeszedésük nem csekély utánjárás, de egyuttal haszonnal is van összekötve. — Az 1848. előtt használt tankönyveket dr. Gulyás István állította össze Kulcsár Endre és S. Szabó József segítségével. Az értesítőnek ezen része egy paedagógiai, mint irodalomtörténeti szempontból felette fontos. (Vége köv.)

Ujdonságok.

Negyvenháromezer forint alapítványt tett a napokban a magyar kultura érdekében Forster Gyula, a magyar földhitelintézet igazgatója. A bőkezű adományozó az alapítványok célját a következőleg állapította meg: A hazai

földmívelést előmozdító munkák jutalmazására 12.500 frtot, egyháztörténelmi monografiák létesítésére és levéltári kutatások elősegítésére 15.000 frtot és magyar történelmi tárgyú képek jutalmazására 15.000 frtot. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter a nemes és bőkezű alapítványokért meleg köszönetét nyilvánította a nagylelkű adományozónak.

A távirónöket megvizsgáltta Dániel kereskedelmi miniszter annak a kijelentésével, hogy a mit tőlök Heim Péter volt posta-főigazgató ezelőtt mereven megtagadott, hogy a XI-ik rangosztály mindhárom fizetési osztályát elérhessék s 500 frt fizetésen felülemelkedjenek: most már budget-okok nem állanak útjában annak, hogy 600 esetleg 700 frt fizetést is elérhessenek.

Szászer arany péterfillér jutott Lippe gróf bécsi nagyprepost által egy himzett erszényben — zsáknak is beillenék egy 100.000 aranyat tartalmazó erszény — a pápa kezébe, mint az osztrák arisztokratia küldeménye. — Ugyanő adta át a lorettói Mária számára Mária Terézia főhercegnő által ajándékozott brokát ruhát, melynek értéke szintén nagy lehet. Mennyi méltatlanul szenvedő és éhező szegényt lehetett volna abból az értékből kenyérhez és szükséges ruhához juttatni, mely a szeretet atyja előtt bizonyára kedvesebb, s az adakozóra üdvözöbbsz áldozat leendett.

Takács Zoltán előtt okt. hó 18-án délben hirdették ki a törvényszék vádhatározatát, mely szerint a vizsgálati fogságot továbbra is fentartják. Takács 19-én Vargha Ferenc előadó bírő elé vezettette magát, a kinek kijelentette, hogy megnyugszik a törvényszék határozatában. Az erről felvett jegyzőkönyv végére a következőket írta: „Megnyugszom a véddemmel történt megállapodáshoz képest, de csak azért, hogy a végtárgyalást siettessem.” Ennélfogva a vádhatározat jogerőssé vált és így mi sem állja útját annak, hogy a végtárgyalást a jövő hó tizenötödikén megtartsák. Takács ügyével együtt tárgyalják ifj. Berecz Antal újított perét is, a melyre egész sereg új tanut, köztük Valkó Lajost, a leszámítolót bank igazgatóját és a Berecz-leányokat is beidézik. A bünpör tárgyalása elé élénk érdeklődéssel tekintenek a jogászok.

Táviratok.

A függetlenségi pártok akciója.

Budapest, okt. 22. (Az „Óráló” eredeti távirata.) A függetlenségi párt Ugron- és Kossuth—Justh-féle árnnyalatai tegnap d. u. 6 órakor Szederkényi Nándor elnöklete alatt ülést tartottak a zágrábi botrányok ügyében. — Az utóbbi árnnyalot Kossuth Ferenc és Mülek Lajos képviselték az értekezleten. Pázmány előadja zágrábi tapasztalatait, melyek szerint a zászlósértések nem pillanatnyi felhevülés, hanem tervezett megállapodások eredményei, s ezekről a polgárságnak és hatóságoknak előzetes tudomással kellett birniok. Az államvasuti hivatalnokoknak 4 napon keresztül fegyverrel kellett őrizniök a pénztárakat. A zágrábiak a Magyarországtól való elszakadást akarták a király előtt demonstrálni — ezzel egészíti ki Holló, a másik kiküldött Pázmány beszédét. Kossuth Ferenc és pártja szerint ez ügyben a házszabályok megengedte-eszközökkel a legerélyesebb akciót kell kifejtetni napirendhez szóllással, sürgős interpellációval, vagy határozati javaslattal. Határozatba ment, hogy lehetőleg még 22-én d. e. napirend előtt fogják az ügyet szóba hozni a képviselőházban.

Értekezlet alatt az egyetemi ifjuság küldöttsége érkezett a körbe, s ez előadta, hogy vagy 150-en ovációt akartak rendezni, de a rendőség szétverte őket s az egyetem környékét megszállta. Többeket elfogtak. Várady képviselő rögtön interveniólt a rendőrségnél ügyükben.

A zágrábi ügy a képviselőházban.

Budapest, okt. 22. (Az „Óráló” eredeti távirata.) A képviselőház ülése ma d. e. 12 órakor rendkívüli érdeklődés és izgatottság között kezdődött. Bánffy az ellenzék hochal és zsviókkal fogadta. Kossuth Ferenc legelőször szóllalt fel a zágrábi botrányok ügyében.

Ha a zágrábi botrány eszébe jut, felforr magyar vére. Nem a zászlósértés bántja anynyira, mint a király nyilatkozata, kinek szájába Bánffy nem tudott erőlyes nyilatkozatokat adni. (Zajos helyeslés.)

Elnök a napirendre akar áttérni, Ugron hevesen kikel. Ha a magyar zászlót meggyalázták, másról nem lehet tanácskozni. (Viharos taps az ellenzékéről.) Magyarország sorsát nem hagyhatjuk ily tehetetlen kezekben; ha nemzeti becsületünket sárba tiporják, csak röhögökkel találkoznak, kikből kivesszett a nemzeti becsületérzés.

Ugron szavait óriási zaj követte. Jókai felugrott s Ugront megfenyegette. Ingerülten követeli azok megnevezését, kiket Ugron értett. Elnök Jókait megintja, Ugront óriási zajban, ellenzék tapsai közt utasítja a napirendhez szóllásra. Ugron követeli a zágrábi ügy tárgyalását.

Bánffy hochok közt beszél a házszabályok kijátszásáról — Apponyi ugyis sürgős interpellációt jelentett be. Ellenzék névszerinti szavazást követel, elnök vonakodik elrendelni. Beöthy, Lukács, Olay, mások felugrának. Csallás, hamisítás — kiabálják némelyek. Josipovich mérsékletre int. Ülés felfüggesztetik. Szünet után többség Szilágyi indítványát fogadja el. Apponyi 3 óra előtt nem interpellálhat.

Országgyűlés.

Főrendiház ülése szept. 21. A főrendiházban e nap dőlt el az egyházpolitikai javaslatok sorsa s ha annyiszor sikerült is megakadályozni a lelkiismereti szabadság és jogegyenlőség követelményét a főrendiházi ellenzék esőkönösségének: most már végre is diadalt aratott teljes mértékben. Diadalt óriási, nehéz küzdelmek után, — diadalt az udvar hosszu ideig nem is takart ellenszenvével, a vallási és politikai reakció összes elemeinek szövetezésével szemben.

A nagy uttörök elbuktak legalább látszólag. Wekerle, Csáky, Szilágyi a magyar nemzet felvilágosodott részének hállája között vonultak vissza. De örökségüket becsülettel megőrizte a Bánffy-kormány s különösen Wlassics kultusz-miniszter; hiven és alkuvás nélkül kitartottak a zászló mellett, míg nem diadalra vezették.

A vallás szabad gyakorlatáról szólló törvényjavaslatot a főrendiház hármass bizottságának szövegezetésében fogadta el a főrendiház, a felekezetenküliség megengedésével egyetemben. Ez ellen Zichy felszóllalt, de Wlassics miniszter alapos replikája után 118 főrendü 111 ellen elfogadta. Éppigy az áttérési viszonságot is, mely szerint nemcsak a zsidó vallásról keresztényre, hanem megfordítva is lehet áttérni. E kérdésnél is Zichy és Wlassics mérköztek. Zichy indítványára 113, az eredeti szöveg elfogadása mellett 120 főrendü szavazot.

Tudomány.

Szarvas Gábor.

(1832—95.)

Írta: Kardos Albert.

(Vége.)

Szarvas Gábor kíméletlen kézzel mutatott rá Kazinczy és a nyelvújítók összes botlásaira, szándékos és szándéktalan tévedéseire, de még kérlelhetlenebbül fogta boncolás alá a Nagy Szótárt a szókinés kritikátlan összehalmozása és főkép ábrándos szófejtése miatt. — Szarvas föllépése tulajdonkép reakció volt a régi és népnyelv érdekében, de azért forradalmi erővel rontott mindarra, a mi útjában állott és a legszélsőbb radikalizmussal igyekezett felforgatni a a fennálló viszonyokat, megváltoztatni a helyesírásra, a szóalkotásra és szófűzésre vonatkozó szabályok legtöbbjét. — Forradalmi heve bizonyára nem egyszer ragadta igazságtalanságra, radikalizmusa valószínűen több lehetetlen kívánságot állított fel vele s éppen itt találjuk okát, hogy oly elementáris erővel zudult ellene Kazinczynak minden tisztelője, a Nagy Szótárnak minden része, egyáltalában a hagyományoknak, megrögzött követői, a fennállónak kenyelemszerető hivi. — A jó öreg Toldy Ferenc, Kazinczy örökének kegyeletes gondo-

zója szólalt fel először ellene, majd a Nagy Szótár egyik alkotója, Fogarasi dörgött rája, legfélelmezből ellenfelnek mutatkozott Ballagi és legszívósabban küzdött és küzd ellene Gyulai Pál, bár az ő romlatlan magyar stílusa a gyakorlatban legközelebb áll Szarvas szigorú elveihez. — De Szarvasnak a fokozódó küzdelem csak növelte harci kedvét, csak acélozta izmait s mentül több oldalról támadták, annál serényebben forgolódott maga is, de annál több bajtárs és hű fegyvernök sietett a segítségére.

A harcosoknak egész sorát látjuk zászlaja alatt, Volf Györgyöt és Lehr Albertet, a kik az érvek, a gúny, a szarkazmus fegyvereit majdnem oly jól forgatják, mint vezérük, Simonyt és Szinnyeit, a kik az egyetemről, Hunfalvy és Budenz gazdag tudománytárából hozzák a szükséges hadieszközöket. S ha egyik vagy másik elfáradt a harcban, rögtön van, a ki a csatarendben elfoglalja a helyét. Az egész újabb nyelvész-nemzedék lelkesedve csatlakozik a Szarvas zászlajához, Szilasi és Türi, Mészáros, Munkácsi és Künos, Balassa és Zolnai stb. stb.

Éveken át folyik a küzdelem a nyelvészek között s e közben a többi tudósok, a hirlapirodalom, az egész közvélemény mind nagyobb és nagyobb érdeklődéssel szemléli, sőt bele is vegyül a harcba. — S itt találjuk Szarvas működésének legfőbb jelentőségét, ezzel érte el annyi munkájának, fáradságának, testi és lelki vesződségének legszebb sikerét. — *Igazi mélyreható érdeklődés támadt a nyelv ügye iránt.* — A neologusokkal folytatott harcban nem mondhatjuk, hogy teljes győzelmet aratott volna; le kellett mondani a bár hibásan alkotott, de az irodalomban végkép meggyökerezett szók kiirtásáról; a *jellem*, az *erény*, a *zongora* stb. szavak még fejedelmi parancsokra sem pusztulnak el; le kellett mondani a történelmileg fejlett helyesírásnak gyökeres megváltoztatásáról; a kiejtés elve, az „*ügy* írjunk, a mint beszélünk“ elve irodalmi nyelvben nem valósítható meg.

De e kisebb engedményekért a vívmányoknak, a diadaloknak hosszú sorozatával dícselkedhetett Szarvas és a Nyelvőr. Először is vége szakadt a további pusztulásnak és rombolásnak; a nyelvet többé sem az irók, sem az olvasók nem nézték oly utszéli fának, melyről akárki is letörheti még a legépebb ágat is, melybe akárki is belevésheti még a legidomtanabb karcokat is. — A helytelen szók és kifejezések nemcsak hogy nem szaporodtak, de a beszéd és irodalom, a tudomány és kivált a természettudomány megszabadult korcs szavak, az idegen szólások, a képtelen műkifejezések százeitól és ezreitől. — Egymásután állottak elő Bánóczy, hogy a filozofia, Szili Kátmán, hogy a fizika, Herman Ottó és Fialowszky, hogy a természetrajz, Csapodi, hogy az orvostudomány nyelvét megtisztítsák a szörnyszülöttek, a csodabogarak légióitól, az *állag*, a *delej*, a *nyakorján*, a *hörk*, *dag* és társaiktól.

De Szarvas és a Nyelvőr nemcsak rombolt, irtott, gyomlált, hanem alkotott is. — A küzdelem folyamán látta be Szarvas, hogy a helyes és tiszta magyarság csak úgy állapítható meg, ha napfényre hozzuk és rendbe szedjük a régi magyar nyelvnek legelrejtettebb maradványait is, ha végig tanulmányozzuk és nyilvánosságra bocsátjuk, a népnyelv legfélreesebb változásait is. — Szarvas óriás munkát fejtett és fejtetett ki mindkét cél megvalósítására. A Nyelvőr dolgozóitársai átkutatták az egész régibb irodalmat, hogy az összegyűjtött adatokból fölépüljön a *Nyelvtörténeti Szótár* hatalmas épülete, s leírták a haza majdnem minden dialektusát, hogy az így nyert tömérdek anyagból előállhasson a *Tájszótár* második, javított és igen-igen bővített kiadása.

Az első műből személyesen vette ki a maga alkotó részét Szarvas, midőn leghívebb dolgozóitársával, Simonyi Zsigmonddal körülbelül husz évi szakadatlan, erőfeszítő munka után elkészítette a *Nyelvtörténeti Szótár*nak három kötetét; a *Tájszótár*t már egy fiatalabb követőjére bízta, Szinnyeire, a ki nem rég végezte be a mesterhez nem méltatlan első kötetét.

Még ezzel távolról sem merítettük ki

Szarvas gazdag munkásságát. — Nyugtalan, a magyar nyelv iránti lelkesedéstől eltelt elméje új meg új célokat tűzött elébe, új meg új feladatokra sarkalta kutató ösztönét és tudomány szomját. Mióta a Nyelvőr és ellenfelei között megcsillapodott a harc, Szarvas lázas buzgósággal vetette magát rá a magyar szókincs forrásainak fölkeresésére, az egyes szók származásának a megállapítására. — E szőféjt tevékenységével aratta a legértékesebb tudományos sikereket, s mégis ezért érte a legtöbb vád, a legbántóbb szemrehányás.

Szarvas ugyanis etimológiai munkássága közben tömérdek szavunknak mutatta ki latin, német vagy szláv nyelvbéli eredetijét, még olyanoknak is, melyeket a Nagy Szótár ábrándos készítői, a délibábos nyelvészet, tősgyökeres magyaroknak hirdettek (pl. *göncölszekér*). Ezt sokan, a kik nem tudják, miben áll a magyarság és hazafiság vejeje, bus szemmel nézték, és hol titkon, hol nyíltabban gyanuval illették Szarvas és a Nyelvőr hazafiságát. De az értetlenek és rosszakaratúak e vádaskodása, a szándékos befekettetés egy lépésnyire sem térítették el Szarvas az igazság útjáról és sokféle testi bajtól gyötört élete utolsó éveiben is számos fölfedezés számba menő szómagyarázattal vetett újabb meg újabb világot a magyar szók eredetére.

A sirnál — reméljük — a kicsinyes gyanú végkép el fog némulni, régi ellenfelei pedig — meg vagyunk győződve — csupán elismeréssel, az éles elme, a nagy tudomány, a fáradatlan munkásság, a magyar nyelvnek lángoló szeretete iránti kötelel elismeréssel fogják — talán még a Szarvas híveit is megelőzve — koszorúkat a koporsóra letenni.

E minden fentartás nélküli elismerés nemcsak kiérdemelt jutalom a meghalt Szarvasnak, hanem buzdító ösztönzés az ő élő követőinek. — A Szarvas-kitűzte cél még ma sincs elérve, a Nyelvőr hivatása távolról sincs betöltve. A nyelvünket fenyegető veszélyt Szarvas elhárította ugyan, de végkép meg nem szüntette, a Nyelvőrnek és a Szarvashoz csatlakozott egész gárdának még mindig résen kell állania, hogy a nyelvújítás hibás elvei idebent föl ne támadjanak és hogy az idegen, főkép a német nyelv romboló kifejezései onnan kívül át ne törjék a magyar nyelv feltett határait. — Azonkívül, ha régi szókincsünk össze is van gyűjtve a Nyelvtörténeti szótárban, a népnyelv kincsének bányája még nincs kiaknáva, a mai irodalmi nyelv teljes szótára, valamint a magyar nyelv etimológiai szótára még csak a kezdet kezdetéhez ha eljutott.

A M. T. Akadémia úgy rója le legjobban e legismertebb tagja iránt a kegyelet adóját, a lelkes vezér hívei úgy becsülik meg legméltóbban az ő emlékét, ha tovább is küzdenek a Szarvastól kijelölt célokért, ha tovább is ugyanannyi szeretettel és buzgóságot fordítanak Szarvas legfőbb szellemi örökére, a Magyar Nyelvőrre, ha öröklék a nagy mester páratlan munkakedvét, lankadatlan kitartását, a helyes és tiszta magyar nyelvért való önfeláldozó rajongását. — Így lesz a Szarvas hivatása teljes, így lesz ő emléke örökké tartó!

Politikai szemle.

Belföld.

A zágrábi nemzeti párt botrányok ügyében az országgyűlési pártok már tartják az érekezteteket, s úgy látszik a főcélban itt is egyesülnek a pártok, legalább a független pártiak közös akcióra készülnek.

Hogy a magyar egyetemi ifjuság sem hagyja szó nélkül a botrányt, melyet a zágrábi egyetem polgárai elkövettek: kétségen kívülnek gondoltuk. Tartani lehetett azonban attól, hogy a nagy sértés az ifjuság részéről valamely oly megtorlási mód is provokált, mely a zágrábi ifjuság cselekedetéhez nem lett volna ugyan méltatlan, de a mi ifjuságunk erkölcsi méltósága és nemes hazafiai érzésével össze nem fért, — s egy felemelkedett felelet igazán és nemesen megtorló értékéből sokat levont volna. Mi azonban bízunk a mi egyetemi ifjuságunk értelme- és érzésében, hogy ha valaha, most tünteti ki különösen egy minden ízében felzaklató hatású s utálatos tényre feleletet adni akarva — felemelkedettségét; mert a mi eddig történt a magyar egyetemi polgárság — s ami történni fog kezdeményezésök nyomán az egész ország magyar tanulóifjusága részéről: az minden kicsinyességtől ment — méltó volt hozzájuk; s okt. hó 18-án este 6 órakor ugyanis az

egyetem I. sz. tantermében megtartotta az egyetemi ifjuság gyűlését Komlóssy Arthur körelnök elnöklété alatt; jegyzővé Száva Gábor volt megválasztva. Két határozati javaslat terjesztetett be, az egyik Petrásovich Géza, a másik Baross Gábor által. Hosszu vita nem volt. Baross javaslata ellen szólt Petrásovich javaslatát ajánlva elfogadásra Pálffy Ferenc, aztán Pólya László s Aczél joghallgatók, mindannyian erős szavakban ítélve el a horvát ifjak merényletét. Aztán Komlóssy elnök feltette a kérdést a két javaslat elfogadására. Egyhangulag Petrásovich Géza hat. javaslata fogadtatott el, mely így hangzik:

A budapesti tudomány- és műegyetem ifjusága a zágrábi egyetemi hallgatók által a magyar nemzet zászlóján elkövetett nemtelen sérelmen legnagyobb megbotrányozását s megvetését fejezi ki; azok eljárását, kik a két testvéremzet közti áldásos egyetértést így módon akarják megbontani, művelt, lovagias nemzet ifjuságához nem méltó, becstelen tettek nyilvánítja s követeli, hogy a magyar közjogon s az egész nemzetzen ejtett eme súlyos sérelemért a magyar ifjuságnak méltó elégtétel szereztessék.

Ezzel a gyűlés véget ért. Némi csoportosulások történtek ugyan az utcán; különösen a Kálvin-téren a „nemeeti párt“ előtt gyűltek össze számosan, mert képviselőt akartak beszéltetni; de mivel már itt nemcsak egyetemi ifjak, hanem utcai nép is csatlakozott hozzájuk, s a rendőrség is közbelépett, mely — úgy látszik — készenlétben volt, Komlóssy felszólítására csendben szétoszlottak.

Badeni gróf osztr. minisztr. elnök Budapestre érkezett okt. 19-én. Itt van Bilinszky pénzügyminiszter; sőt Goluchowski közös külügyminiszter is. Sem a személyek, sem a tárgy sulya nem hiányzik tehát, ami e látogatásnak érdekességét ad; mert ez nem egyszerű udvariassági tény, hanem a küszöbön álló új kiegyezésnek legalább is előjátéka.

Más kárán örülni nem szép, ez régi közmondás; de hogy nem is hasznos, ez most bizonyult be, s az ujkéletű közmondás a „Hazánk“ antiliberalis lapon telt be. Nagy meglepéssel konstátálta nevezett lap, hogy a merkantil-liberalis elem, mely a visszaéléseket egy tanár protekciója alatt bevitte a műegyetemre a műegyetemi új választások alkalmával legyőzöttet a anti-merkantil-liberalis — illetve antisemita elem által. A méltatlanul gyanúsított tanárnak azzal szolgáltattott a győzedelmes műegyetemi kör választmánya elégtételt, hogy zajos ovációban részesítette, a „Hazánk“ pedig kitiltotta a kör helyiségéből. A „Hazánk“ — úgy látszik félre volt vezetve a műegyetemi kör szelleméről kapott információval.

A nemzeti lobogó hivatalos használatát illetőleg a belügyminiszter az 1848. évi 21. t.cikk 2. §-a alapján elrendelte, hogy az ily lobogókon az ország címere is alkalmazandó.

Az állami anyakönyvvezetés is, mint minden ügy kezdetben nehézségekkel jár, s a gyakorlat pótlásokat tesz szükségessé. Ilyen pótlásokul szolgálnak:

1., hogy a közigazgatási bizottságokba, ha anyakönyvi ügyek tárgyaltak, az anyakönyvi felügyelők hívassanak meg és véleményük ott meghallgattassék.

2. Azon esetek, melyek évekkel ezelőtt elmulasztott bejegyzésekre vonatkoznak, az állami anyakönyvbe vezetendők.

3. Magyarország új helységnevtára, mely már az anyakönyvi területek beosztására való tekintettel van szerkesztve, az állami anyakönyvvezetőknek megküldetik.

4. Minden anyakönyvvezető mellé egy helyettest neveznek ki.

5. A halálozások és születések teljes pontossággal és gyorsasággal lehető bejegyezhetése végett a halottképek és bábák kitanítását rendelik el.

6. Az anyakönyvvezetők helyes működése ellenőrzése nemcsak az anyakönyvi felügyelők teendője leendő; hanem e tekintetben a közig. hatóságok, az alispánok és szolgabírók és polgármesterek is utasítanak saját hatáskörükben.

Ezen intézkedések célja megszüntetni azon hibákat és hiányokat, melyek felhordásán a reformellenes pártok és lapok annyira kapnak, nem véve tekintetbe a kezdettel mindig egybekötvő levő és csak lassan és fokozatos figyelemmel elhárítható nehézségeket, melyek azonban a fennebbi és még várható rendeletek által tovább meg fognak szűnni.

A honvédelmi miniszter határozottan megcáfolja azokat a híreket, melyeket némely ellenzéki lapok a magyar honvédséget illetőleg szertebocsátottak: hogy a király a Bánffy-hunyadi hadgyakorlatok alkalmával elégedetlenségét fejezte ki a honvédséggel szemben, s hogy a honvédséget éppúgy akarják beolvasztani a közöshadseregbe, mint az osztrák Landwehr van.

A zágrábi köv. tanács Bánffyt és a bánt a város díszpolgárává választotta egy szavazat ellen az összes szavazatokkal. Ugyanígy határozta el azt is, hogy a magyar miniszterelnökhöz küldöttség menjen Budapestre, kifejezve a községtanács megbotrányozását a Jellasics-téri tüntetés miatt. Berchtoldshaim hadtestparancsnok fölhitva az egyetem rektorát azoknak az egyetemi hallgatóknak megnevezésére, a kik résztvettek a Jellasics-téri zászlósértésben és a hadsereg kötelékébe tartoznak, hogy ellenük a katonai fegyelmi eljárás megindíthassa. A jótéteményes bölcsészethallgatók a dékán kérdésére kijelentik, hogy helyeslik a tüntetést. — Hasonló nyilatkozatot küldött 100 bécsi horvát egyetemi hallgató is zágrábi társaiknak.

A románság programja. A „Tribuna“ erősen tiltakozik a magyar lapok ama fellevése ellen, hogy Lukácsiu beakarja szüntetni eddigi erőszakos politikai szereplését s megszeli. Ellenkezőleg, Lukácsiu és a románság folytatni fogják megkezdett műveket. Nagy okuk van e bizakodásra, mert a román miniszterium in capite et membris ligista annyira, hogy „in kább

nevezhető volna a liga, mint az ország kormányának. Nemcsak Sturdza a miniszterelnök, hanem Cantacuzeno pénzügy- és Palladi kereskedelemügyi miniszter is a liga-omíté tagjai, ugyisint Bianu közoktatás-, Beldiman kül- és Sihleanu pénzügyi államtitkárok mindannyian tagjai a liga választmányának. Ezekon kívül a Sturdza kamarilláját képező Slavici Brote és Albini „szökött martirok” Delavrancea, Bursan a magyarellenes kottériához tartoznak. Ha az ország kormányához tartozásuknál fogva felmondanak is amazok a ligához tartozásukkal; vajon feltehető-e róluk, hogy azzal végleg szakítottak, s felhagynak magyarellenes érzelmeik és üzelmekkel; — s még ha a hármasszövetséghez csatlakoznak is a külpolitikában, nem fogják-e titkosan bátorítani és segíyezni az agitátorokat? Bizony igazat mondhat a „Tribuna”; minden bizonynyal ki kell nyitnia s nyitva kell személtartania a magyar kormánynak és a közös külügyminiszternek egyiránt.

Külföld.

A horvát türelmesség, mely zágrábban oly feltűnő bizonyítást adott legközelebb magáról, nagyon fel van háborodva azon vakmerőségen, melyet a „Societa politica istriana” azon határozat javaslatával céloz, hogy Isztria tartománygyűlési tanácskozási nyelve azután korlátlanul olasz legyen, s ne úgy, mint eddigelé, szlovén és horvát nyelven is megengedettek az interpellációk. S miután Isztria tartománygyűlési összes képviselői tagjai az említett politikai egyesületnek: kilátás is van rá, hogy az elfogadott határozat jövőre kötelező lesz a tartománygyűlésre. Ugyancsak a „Societa politica istriana” ugyanazon gyűlésén egy másik határozati javaslatot is fogadott el, mely az osztrák birodalmi olaszok szorosabb egyesülését célozza egy osztrák parlamenti olasz pártkör alakítása által, melynek — miként hangsúlyozzák; — az isztriaiak és friauliak hozzájárulása már biztosítva van.

Frigye császár szobráról okt. 18-án Wörthben a kegyeletes emlékü császár özvegye jelenlétében lehullt a lepel. II. Vilmos császár ez alkalommal mondott beszédének, különösen kimagaslanak erőtosságtól duzzadó végszavai: „Meggadjuk, hogy megtartjuk és megőrizzük a koronát, melyet nekünk ökövacsolt és e birodalmi tartományokat — Elzász, Lotharingia — bárkivel szemben megvédelmezzük és németnek fentartjuk. Isten minket és német kardunk úgy segítjen!” A felségek Strassburgba vonultak vissza, hol tiszteletökre fényes kivilágítás volt.

Prága, Weinbergen, Karolinthal és Szmikhov kerületekben 1893. december 12-ike óta fenállott kivételes állapot megszűnt, az osztrák öszminiszterium okt. 20-án publikált rendeleténél fogva.

A török birodalmi savargásoknak egyidőre véget vet a szultán iradéja, melylyel reformokat ad és biztosít alattvalóinak nemzetiség és vallás különbség nélkül, s mely által elveszi élet a mohamedánok feltékenységének, mintha azok a reformok csak az örményeknek adatnának s a hatalmak közbenjárására törénének.

Ezen reform-intézkedéseket a nagy hatalmak és az örmények is látható megnyugvással veszik. De bevárando még, mert attól függ minden, részint mi hatást tesz a mohamedánokra, részint micsoda buzgalommal és sikerrel hajtják végre.

Irodalom, művészet.

Munkácsy Mihály haza jön! Üdv-riadalként hangzanak e szavak a magyar haza művész és művészetkedvelőinek ajkairól. Ez a kiáltás azt teszi, hogy Munkácsy felebb becsüli a hazát, mint azt a folytonos ünnepeltetést, mely körülveszi; s oda akar visszatérni, hol művészetének első ihletét nyerte, s ennek akarja továbbra szentelni életét, művészetét. Szüksége volt a külföld elismerésére — megnyerte azt. Szüksége van e hazának arra, hogy teremtsen itt művészi hírnevétől segítve művészeti központot, hova forrjanak teremtő lelke nagy alkotásait, — a külföld művészel, művészetkedvelői; s az ő szalonjából áradjon ki a képesítő szellem e haza gyermekeire, kik a művészet nagysága felé akarnak haladni a komoly törekvés számtalan lépésőin. De hát jönné haza mielőbb, már jövő tavasszal; hadd lenne az ő hazajövele egyik legszebb jelenete a magyarok bejövetele ezredéves ünnepének. — Ugy legyen!

Budán van Pozsony után a legrégibb színház Magyarországon. — Több mint száz esztendeje, hogy Budán német, majd magyar szintársulatok rendszeres előadásokat tartanak. É nagy multnak a történetét érdekesen tárgyalja dr. Országh Sándor egy kis könyvben, a mely „Budai színházak és játékszin 1783—1895.” címen most hagyta el a sajtót. A könyvecske különben nemcsak a történettel foglalkozik, hanem aktuális témát is tárgyal: a budai állandó színház kérdését. Dr. Országh véleménye szerint e kérdés tisztázására és a színház felállítására hosszabb idő szükséges, miért is a mellett van, hogy a várszínház és a nemzeti színház között levő szerződést, mely 1896. október 1-én lejár, újabb 10 évre meghosszabbítsák.

Közgazdaság.

A szerb sertések behozatala Magyarországra okt. 25-től meg van engedve, aképen, hogy nov. 9-ig hetenként 3500, — azontul 5000 szerb sertés hozható be. Az állategészségügyi rendelkezések ezenül is hatályban maradnak.

Szücs Károly

puskaműves, fegyver raktára

Debreczenben, br. Podmaniczky-ház, a kistemplommal szemben

Vidéki megrendések a legnagyobb pontossággal eszközöltenek.

Használt fegyverek becserelethetnek.

Ajánlja mindennemű

lőfegyverét

melyek lökésségeért teljes felelősséget vállal.

A kőbányai KIRÁLYSÖRFŐZŐ részvénytársaság

tisztelettel értesíti a n. é. közönséget, hogy sör gyártmányainak elárusítását megkezdte és azokat:

Ászok, Király, Márcziusi, Korona és Bajorsör

elnevezéssel **hordókban** és **palaczkokban** hozza forgalomba.

Kivánatra árjegyzék ingyen és bérmentve.

„Hazai és külföldi Bank jelzálogkölcson K.”

Budapest, Kerepesi-ut 65. ll. em. 24.

40 évi 5½%, 50 évi 5% törlesztési kölcson földbirtokokra, vidéki házakra és telekekre. Malmok és gyárak 32 évre 6% amortizáció uton 6% mellett.

Személy hitel ¼évi törlesztésre 6—7%, egész 10,900 frtig pontos lebonyolítása.

Fried Illés

Hazai és külföldi Bank jelzálog kölcson K.

Budapest, Kerepesi-ut 65. sz.

